

A MENSTRUÁCIÓS ATTITÚD KÉRDŐÍV (MENSTRUAL ATTITUDE QUESTIONNAIRE, MAQ, BROOKS-GUNN & RUBLE, 1980) MAGYAR VÁLTOZATÁNAK BEMUTATÁSA

Nyitrai Erika, Takács Szabolcs

KRE Személyiség- és Egészségpszichológiai Tanszék, KRE Általános Lélektani és Módszertani
Tanszék

Kivonat

Cikksorozatunkban „A menstruáció pszichés vonatkozásai” (kutatási engedély száma: 333/2016/P és 333/2016/2/P) című 2016 őszétől szisztematikusan zajló kutatómunkának az eredményeit kezdjük bemutatni. Ennek a tanulmánynak a keretében a felnőtt menstruációs attitűdjének vizsgálatában használt, a kutatás fő kérdését vizsgáló, Brooks-Gunn és Ruble (1980) által kidolgozott Menstrual Attitude Questionnaire (MAQ, Menstruációs Attitűd Kérdőív) magyar nyelvű változatát és belőle alkotott skáláinak vizsgálatát mutatjuk be.

Az MAQ-t világszerte számos kutatásban alkalmazzák a menstruációs attitűd konstrukciójának mérésére, a menstruációs attitűd és egyéb jelenségek (pl. menstruációs tünetek, menstruáció elnyomására való hajlandóság, menarché élménye, self-tárgyasítás stb.) összefüggésének vizsgálatára. A hazai szakirodalom és kutatás mellőzi ezt a témát, és nincs a menstruációs attitűd mérésére kidolgozott eszközünk. A tanulmányban bemutatjuk a tesztet és annak pszichometriai jellemzőit. Három, felnőtt válaszadókkal lefolytatott kérdőíves keresztmetszeti vizsgálat (az elsőben interneten gyűjtöttünk adatokat 274 nőtől, a másodikban személyes tesztfelvétel során gyűjtöttünk adatokat 271 nőtől és 104 férfitől, a harmadikban személyes tesztfelvétel során gyűjtöttünk adatokat 293 nőtől) összegyűjtött adatait elemezzük.

Eredmények: Az MAQ-H faktorstruktúrája megerősítő faktorelemzést végezve nem illeszkedett megfelelő mértékben egyik korábbi, nemzetközi kutatásban tapasztalt faktorstruktúrához sem. Rotált főkomponens-elemzés után alkottuk meg a saját mintáinkból nyerhető, általunk legmegbízhatóbbnak talált konstruktumokat, így alakítva ki a jelentéstartamban hasonló háttérrel hordozó skálákat. Az MAQ – mint általában a menstruációs attitűd – erősen kultúrafüggő mivolta annak matematikai strukturális elemzésén is tetten érhető volt. Felméréseink nyomán a felvett minták alapján létrehozott skálastruktúra azonban megfelelő belső megbízhatósággal rendelkezett ahhoz, hogy a magyar mintán stabilnak tekinthető módon értékeljük az eredményeinket.

Kulcsszavak: menstruációs attitűd, konfirmatív faktorelemzés

Abstract

In our series of articles 'The Psychic Aspects of Menstruation' (Research Licence Numbers: 333/2016/P and 333/2016/2/P) we intend to present the results of our systematic research going on since autumn 2016. In this study we present the Hungarian version of

the Brooks–Gunn’s and Ruble’s (1980) Menstrual Attitude Questionnaire together with the examination of its factor structure. This questionnaire is used in the examination of the adults’ attitudes towards menstruation. MAQ is used worldwide in several researches to measure the attitude towards menstruation and to compare this attitude to other phenomena, (e.g. the menstruation symptoms, the inclination to suppress menstruation, the experience of the first menstruation, objectifying the self etc.) to find out the connection between them. The academic articles and research in Hungary seem to neglect this issue, we have no means to measure the menstruation attitude. In this study the test and its psychometric features are presented. We analyse the data acquired from the cross-sectional examination of questionnaires filled in by adults; first we collected data from 274 women in the internet, secondly we asked 271 women and 104 men to fill in the questionnaires; in the third round we asked 293 women to do the test.

Results: Despite the confirmative factor analysis, the factor structure of the MAQ did not adjust adequately to any factor structures of the earlier international researches. Having done an exposing factor analysis we created the structure which is best fit for our own samples, so we developed the scales being similar in meaning. The MAQ, just as the attitude towards menstruation, depends on the cultural background very much and this could also be proven by its mathematical structural analysis. The structure of the questionnaire based on our Hungarian samples proved to be reliable enough to consider the evaluation of our results stable.

Key words: attitude towards menstruation, confirmative factor analysis

BEVEZETÉS

A menstruációs attitűd jelentősége

A menarchétól menopauzáig a legtöbb nő élete egy jelentős részét menstruálással tölti, több mint 400 ciklussal, átlagosan 5 nappal számolva, kb. 67 hónapot. Így a menstruáció semmiképp sem ritka vagy különös esemény. A ciklusok zöme szabályos, panaszmentes, nem traumatikus. De nem ezek vonták magukra sem most sem korábban a figyelmet. Jelentőségéhez képest alig tudunk valamit az egészséges nők egészséges menstruációs élményeiről, nagyon keveset tudunk mondani arról, hogy milyen érzés menstruálni, milyen érzés a menstruáció. Sokkal többet tudunk az orvosi vonatkozásokról. Főleg nőgyógyászok és pszichiáterek magyarázták a nők élményeit. Valamint sokat tudunk kultúrtörténeti vonatkozásairól is. Az évek során változtak a kutatók érdeklődési területei is. (Egy későbbi tanulmányban részletesen bemutatjuk azokat.)

A menstruáció élménye nem csupán biológiai történet, szociálisan is konstruált tapasztalat. Annak megértése érdekében, hogy egy adott társadalomban miként tekintenek a menstruációra, nagyszámú kutató tanulmányozta a menstruációval kapcsolatos hiedelmeket és attitűdöket a különböző országokban. Kutatások folytak a témában többek között az Egyesült Államokban (Brooks-Gunn & Ruble, 1980, 1986; Chrisler, 1988; Heard, Chrisler, Kimes & Siegel, 1999 stb.), Kanadában (Rempel & Baumgartner, 2003), az Egyesült Királyságban (Bramwell,

Biswas & Anderson, 2002), Indiában (Chaturvedi & Chandra, 1991; Bramwell, Biswas & Anderson, 2002, Hoerster, Chrisler & Rose, 2003 stb.), Ausztráliában (Hardie & McMurray, 1992), Izlandon (Sveinsdóttir, 1993), Izraelben (Anson, 1999), Tajvanon (Lu, 2001) és Törökországban (Yücel & Polat, 2003). Sok ismerethez jutottunk így. A fenti kutatások azonban nagyon különböző módszerekkel készültek, megnehezítve a következtetések érvényességének megítélését és az összehasonlításokat. Szükség van tehát arra, hogy rendelkezünk a menstruációs attitűdök jól konceptualizált és operacionalizált meghatározásával, a mérésére kidolgozott megbízható módszerrel.

A menstruációs attitűd kérdőív kialakítása

A menstruációs attitűd kutatásban az egyik legelterjedtebben használt eszköz az MAQ (Menstrual Attitude Questionnaire, Brooks-Gunn & Ruble, 1980)¹. A szerzők először konceptualizálták a menstruációs attitűdöt, mint többdimenziós jelenséget (addig a menstruációs attitűdöt csak pozitív-negatív dimenzió mentén vizsgálták, pl. McHugh & Wasser, 1959) és határoztak meg negatív attitűdök mellett kimutatható pozitív attitűdöket is. Valamint egyetemistákkal folytatott kutatásaik tapasztalatait is figyelembe véve – az egyetemistákkal beszélgetve azok tagadták, hogy létezne menstruációs distressz, sőt, akik erről számolnak be, azok szerintük neurotikusak – új dimenziót is bevettek a kérdőívbe.

Első lépésben a fenti ismeretekből kiindulva fogalmaztak meg a menstruációt kísérő fiziológiai változásokra; a menstruációval való foglalkozás stílusára; a teljesítményre ható a menstruációval kapcsolatos tényezőkre; és a menstruációval kapcsolatos általános értékekre vonatkozó állításokat. Összesen 46, „faktoronként” hasonló számú pozitív és negatív tétel került az elsődleges vizsgálatba. Mindegyikben egyenlő arányban voltak általában a nőkre, és egyes szám első személyben a kitöltő személyére vonatkozó állítások. Az általános és az E/1-ben megfogalmazott tételek, arra lettek kialakítva, hogy felmérjék a sztereotip kulturális hiedelmeket és a nők saját hiedelmeit, anélkül, hogy különbséget tennének a kettő között. A tételeket a kitöltők 1-től 7-ig pontozták (1=egyáltalán nem értek egyet, 7=teljesen egyet értek) (Brooks, Ruble & Clark, 1977).

Ezt az előzetes változatot 191 egyetemista nőn tesztelték. A 46 állításra kapott válaszokat faktoranalízisnek vetették alá. Az eredményekből öt faktor rajzolódott ki: „A menstruáció mint fizikailag és pszichológiailag gyengítő esemény” (pl. „A nők sokkal fáradtabbak, amikor menstruálnak, mint máskor.”, „Rájöttem arra, hogy a menstruációm alatt nem várhatok el annyit magamtól, mint a hónap többi részében.” stb.); „A menstruáció mint pozitív esemény” (pl. „A menstruáció lehetőséget ad nekem, hogy kapcsolatban legyek a testemmel.”, „A menst-

¹ A felnőttek menstruációs attitűdjének kutatásában használt kérdőívekről itt olvashat bővebben (Nyitrai, 2019).

ruáció egy visszatérő megerősítése a női létnek.” stb.); „A menstruáció mint kellemetlen esemény” (pl. „A menstruáció olyasvalami, aminek örülni lehet.”, „A férfiaknak valódi előnyt jelent az, hogy a havonta jelentkező menstruáció nem szól bele az életükbe.” stb.); „A menstruáció mint aminek a kezdetét előre lehet jelezni” (pl.: „Megtanultam, hogy a menstruációmot jelző hangulatváltozások jelzik annak kezdetét.”, „Meg tudom mondani, hogy mikor fog megjönni a menstruációm olyan testi tünetekből, mint pl. a mellék érzékenysége, derékfájás, más fizikai jelek.” stb.); és „A menstruáció mint egy esemény, ami nem hat a viselkedésre” (pl. „Még a kisebb fiziológiai változásokat is alig veszem észre a menstruációm alatt.”, „Az a nő, aki az ingerlékenységét a közeledő menstruációjának tulajdonítja, neurotikus.”) (Brooks, Ruble & Clark, 1977).

Ezt követően egy második vizsgálatban ennek az eredeti kérdőívnek a rövidített 33 tételes változatát tesztelték egy 154 fős egyetemista nőkből álló mintán. Velük párhuzamosan 82 egyetemista férfi is kitöltötte a kérdőívet, ahol értelemszerűen a tételekben az „én”-t átalakították „a nők”-re. És 72 serdülővel – fele pre-, fele postmenarhás volt – is kitöltették ezt a változatot. Az állításokat 1-től 7-ig lehetett pontozni (1=egyáltalán nem értek egyet, 6=teljesen egyet értek, a 7=nem tudom). A 33 tételes változat öt faktora: „A menstruáció mint gyengítő esemény”; „A menstruáció mint kellemetlen esemény”; „A menstruáció mint természetes esemény”; „A menstruáció kezdetének elővételezése és előrejelzése” (a premenstruális tünetek miatt); és „A menstruáció bármely hatásának tagadása” (menstruáció fizikai, vagy viselkedéses tünetek nélkül) (Brooks-Gunn & Rubble, 1980).

„A menstruáció mint gyengítő esemény” faktor (12 tétel, 5 tétel fordított) azokkal a hiedelmekkel való egyetértést méri, amelyek a menstruáció fizikai állapotra (pl. „Ugyanolyan fittnak érzem magam a menstruáció alatt, mint a hónap bármely más időszakában.”, F) és érzelmi állapotra kifejtett hatásaival (pl. „A menstruációm előtt vagy alatt sokkal könnyebben leszek ideges vagy feszült, mint a hónap többi napján.”), és az ezen időszakra vonatkozó viselkedés korlátozásokkal (pl. „Bizonyos tevékenységek kerülése a menstruáció alatt a legtöbb esetben bölcs dolog.”) kapcsolatosak.

„A menstruáció mint kellemetlen esemény” faktor (6 tétel, 2 fordított) azokkal a hiedelmekkel való egyetértésre kérdez rá, melyek a menstruáció élményével kapcsolatos általános kellemetlenségekre (pl. „Remélem, hogy egy napon majd lehetséges lesz, hogy a menstruáción néhány perc alatt túljussunk.”, „A menstruáció lehetőséget ad nekem, hogy kapcsolatban legyek a testemmel.”, F, stb.), illetve a menstruáló nő helyzetére (pl. „A férfiaknak valódi előnyt jelent az, hogy a havonta jelentkező menstruáció nem szól bele az életükbe.”) vonatkoznak.

„A menstruáció mint természetes esemény” (5 tétel) azokkal a hiedelmekkel való egyetértésre kérdez rá, melyek a menstruáció természetes folyamat voltára (pl. „A menstruáció nyilvánvaló példája annak a ritmusnak, ami áthatja az egész

életet.”), a női egészség jelére (pl. „A havonta jelentkező menstruáció egy nő általános jó egészségének a jele.”) és a nők menstruációjukkal, testükkel való természetes/pozitív kapcsolatára (pl. „A menstruáció lehetőséget ad a nekem, hogy kapcsolatban legyek a testemmel.”) vonatkoznak.

„A menstruáció kezdetének elővételezése és előrejelzése” (5 tétel) azokkal a hiedelmekkel kapcsolatos egyetértésre kérdez rá, melyek arra vonatkoznak, hogy a nők bizonyos jelekből tudják, hogy mikor fog kezdődni a menstruációjuk (pl. „Meg tudom mondani (megérezem), hogy mikor fog megjönni a menstruációm olyan testi tünetekből, mint pl. a mellek érzékenysége, derékfájás, hasi görcsök stb.”).

„A menstruáció bármely hatásának tagadása” faktor (7 tétel) azokkal a menstruációval kapcsolatos hiedelmekkel való egyetértésre kérdez rá, melyek a menstruáló nők tünetei megértésére, elfogadására (pl. „A menstruációt megelőző ingerlékenység csak a nők fejében létezik.”, „A legtöbb nő túlreagálja a menstruációval együtt járó enyhe testi tüneteket.” stb.), a menstruáló nőkkel való különleges bánásmód mibenlétére (pl. „Azok a nők, akik a menstruációjuk alatt arra hivatkoznak, hogy feszültek, csak kifogásként használják azt.”, „Az a nő, aki az ingerlékenységét a közeledő menstruációjának tulajdonítja, neurotikus.” stb.) vonatkoznak (Brooks-Gunn & Rubble, 1980).

Ezt a 33 tételes változatot (időnként 35, mert két tétel két faktorba is töltődik, a 12. egyszer egyenesen, egyszer fordítottan és a 20.) kezdték széles körben alkalmazni a kutatásokban.

Amikor az MAQ-t nem az Egyesült Államokban használták, néhány tételt, vagy alskálát hozzáadtak, másokat kivettek belőle, különböző okokból.

Az MAQ-val készült kutatások kérdőívvel kapcsolatos tapasztalatai

Ebben a részben áttekintjük az MAQ-val készült kutatások kérdőívvel kapcsolatos tapasztalatait. Azokat a kutatásokat, melyekben amelyek csak egy-egy alskálát használnak nem tárgyaljuk (pl. Woods, Dery és Most (1982), csak a „menstruáció mint gyengítő esemény” skálát használta). Kihagytuk azokat a kutatásokat is, melyekről nem derült ki, miért, melyik tételleket hagyták ki az eredeti kérdőívből (pl. kanadai mintán Rempel és Baumgartner (2003) egy rövidített, 19 tételes verziót használt, a szerzők csak azokat a kérdéseket tartották meg, melyek specifikusan a menstruációs attitűdöket mérték, és ezekből három faktort alkottak: „Komfortosnak lenni a menstruációval” (magas pont = szociális közegben komfortos a menstruáció) (5 tétel, Cronbach-alfa=0,77); „észlelt menstruációs nyilvánosság” (a menstruáció mikor zavaró, jóindulatú, pl. túl nagy jelentőséget tulajdonítanak neki) (7 tétel, Cronbach-alfa=0,77); „szimbolikus menstruációs megerősítés” (nőiségben) (5 tétel, Cronbach-alfa=0,70). Cikkből nem derül ki, mely tételleket használták és hova sorolták.). Valamint ki-

hagytuk az áttekintésből azokat a kutatásokat is, melyekben serdülőkkel töltették ki az MAQ-t (pl. Brooks-Gunn & Rubble, 1982). Számukra éppen e vizsgálatok tapasztalataiból kiindulva alakították ki az MAQ serdülő változatát. (MAQ-A, Ruble & Brooks-Gunn, 1987)

Ebben a részben az eredeti 33 (35) tételes változatot alapvetően változtatás nélkül (a pontozásban vannak eltérések: 1-től 7-ig pontoz-e, illetve skálánkénti átagokkal vagy összpontszámmal dolgozik-e) vagy nyomon követhető változtatásokkal használó kutatások kérdőívvel kapcsolatos tapasztalatait mutatjuk be.

Ausztrál mintán négy tétel problémásnak tűnt, így azokat kihagyták Hong és Hardie (1988), Hardie és McMurray (1992) (cikkükből nem tudjuk meg, hogy melyeket), valamint hozzáadtak két a menstruáció és a szexuálisviselkedés kapcsolatára vonatkozó tételt. Utóbbi két kérdést mint külön skálát kezelik. Hardie és McMurray (1992) második kutatásában ezt az ausztrál változatot további két premenstruális szindrómával kapcsolatos tétellel egészítette ki. Így összesen nyolc attitűd faktorban gondolkoznak. (Az MAQ eredeti öt faktora, plusz szexuális együttlét, arousal és premenstruális szindróma).

Izlandi mintán Sveinsdóttir (1993) adatai alapján „a menstruáció mint kellemetlen esemény” skála nem érte el a megfelelő belső konzisztencia szintet, így az ide vonatkozó tételeket a szerző kizárta a vizsgálatból.

Indiában Chandra, Chaturvedi és Isaac (1989) az MAQ eredeti 33 (35) tételéből 11-et kihagytak. Ketten átnézték a tételeket, és döntöttek arról, hogy elfogadható vagy nem az adott állítás egy indiai nő számára. Így 22 állítás maradt a tesztben. Ha alaposan összevetjük a két kérdőívet, ennél nagyobb átalakításról van szó. Az eredeti „A menstruáció mint gyengítő esemény” faktorból kihagyták az 1, 5, 11 tételeket, és átfogalmazták a 4-est és a 10-est; „A menstruáció mint kellemetlen esemény” faktorból kihagyták az 1. és 6. tételeket; „A menstruáció mint természetes esemény” faktorból kihagyták a 2. és 3. tételt, átfogalmazták az 1-est és a 4-est; „A menstruáció mint előre jelezhető esemény” faktorból kihagyták a mind az öt tételt, vagyis a teljes faktort; és „A menstruáció bármely hatásának tagadása” faktorból kihagyták a 7-es tételt, átfogalmazták a 3-ast, a 4-est és a 6-ost. Az eredeti faktorok mellett (már csak 4!) hét hivatásos egészségügyi dolgozó segítségével az egyes tételeket besorolták „pozitív/egészséges” és „negatív/egésztelen” faktorokba is. (Azt nem írják le, mi hova került). Valamint az eredeti 1-7 pontozást 1-5-re cserélték. Minden gond nélkül számolnak átlagokat és hasonlítják össze az eredeti faktorokkal a saját eredményeiket a négy faktor mentén, illetve mutatják be az általuk kialakított egészséges, nem egészséges faktorok átlagait. Aztán még egyszer leközlök ezeket az eredményeket, Chaturvedi és Chandra (1991), és talán még egyszer Chandra és Chaturvedi

(1992). Utóbbinál a minta egyezik, a pontozás nem. Hogy lehet a pl. „a menstruáció mint természetes esemény” skálán az átlag=5,49, a szórás=1,09 1-5 terjedő pontozás mellett?

Hoerster, Chrisler és Rose (2003) az MAQ indiai változatát (?) használva hasonlítják össze indiai és amerikai egyetemisták eredményeit. Ha tényleg szeretnénk többet megtudni a két kultúra menstruációs attitűdjének hasonlóságairól, különbségeiről inkább a további cikkeket nézzük meg.

Bramwell, Biswas és Anderson (2002) angol és indiai mintán vette fel az eredeti 33 tételes MAQ-t. A két – illetve az eredeti amerikai – minta összehasonlítása mellett arra is kíváncsiak, hogy mely tételek melyik faktorba töltődnek. Konfirmátoros faktorelemzést (CFA) az EOS strukturális kiegyenlítés modellt használták. A nyolcvanas években Amerikában készült eredeti változathoz képest az angol mintán nagyon hasonló eredményeket kaptak. Az első faktorhoz – „A menstruáció mint gyengítő esemény” – tartozó 12 tételből egy kivétellel mind ide sorolódott, egyedül az „A menstruáció testi hatásai általában nem jelentősebbek, mint a testünkben zajló bármely más változás.” állítás került ki ebből a faktorból. Eredetileg ez a tétel ide és a „A menstruáció bármely hatásának tagadása” faktorba töltődik. Az angol mintán csak utóbbiba. A figyelmes olvasó észreveheti, hogy egy tételt átfogalmaztak, az eredeti „A menstruáció hátrányosan hat a sportteljesítményemre.” itt „A görcsök hátrányosan hatnak a sportteljesítményemre.” formában szerepel. Három tétel nagyon gyengén töltődik, „A menstruáció testi hatásai általában nem jelentősebbek, mint a testünkben zajló bármely más változás.”, a „Több figyelmességet várok el a barátaimtól, amikor menstruálok.” és a „Nem engedem meg magamnak, hogy a menstruációm „beleszóljon” a szokásos tevékenységeimbe.” A második faktor – „A menstruáció mint kellemetlen esemény” – eredeti hat tétele egy kivétellel azonos az angol mintán találtakkal. Az eredeti változatban két helyre is töltődő, itt fordított tételként szereplő „A menstruáció lehetőséget ad arra nekem, hogy kapcsolatban legyek a testemmel.” állítás itt nem töltődik, csak „A menstruáció mint természetes esemény” faktorban. Két tétel pedig gyengén töltődik, a „Ha úgy nézzük, tulajdonképpen élvezem a menstruációm.”, és az „A férfiakkal való előnyt jelent az, hogy a havonta jelentkező menstruáció nem szól bele az életükbe.” A harmadik faktor – „A menstruáció mint természetes esemény” – eredeti öt tétele is egyezést mutat. A negyedik faktor – „A menstruáció kezdetének elővételezése és előrejelzése” – eredeti öt tétele is ugyanoda töltődik az angol mintán, egyedül az „A menstruációm előtt vagy alatt sokkal könnyebben leszek ideges vagy feszült, mint a hónap többi napján.” állítás, ami az eredeti tesztben két helyre töltődik, töltődik itt gyengén. Végül az ötödik faktor – „A menstruáció bármely hatásának tagadása” – eredetileg hét állítása is ugyanoda töltődik, egyedül az „A menstruációt megelőző ingerlékenység csak a nők fejében létezik.” tétel töltődik gyengén. Egészen más képet mutat az indiai minta.

Az indiai mintán 16 tétel fordítva töltődik, mint az eredeti amerikai mintán, és a 33 állításból 28 nem éri el a megfelelő töltődést.

Anson (1999) izraeli mintán az eredeti MAQ-t használva az adatok ortogonális faktorelemzése során szintén ötfaktoros modellt kapott, viszont ebből csak négynek volt adott mintán elméleti jelentése: „A menstruáció mint kellemetlen esemény” (6 tétel, Cronbach-alfa=0,83), „A menstruáció mint gyengítő esemény” (7 tétel, Cronbach-alfa=0,74, de az eredeti 12 tétel); „A menstruáció mint természetes esemény” (5 tétel, Cronbach-alfa=0,75); „A menstruáció bármelyik hatásának tagadása” (6 tétel, Cronbach-alfa=0,73). Tehát az ő mintáján „A menstruáció mint előre jelezhető esemény” skála nem mér.

Ha alaposabban megnézzük, a négy faktor nem volt teljesen átfedésben az eredetiekkel. Tehát nem azt jelentik az eredményei, hogy az eredeti skála x tételből, csak egy nem mért, hanem, hogy akár más tételek is sorolódtak egyes faktorokhoz. Sajnos nem írja le, melyek hova. Azt írja, nyolc elem egyik faktorba sem került bele, mivel nem érték el a válaszadási arány kritériumát sem. Pl. „Egy nő sportteljesítményét a menstruáció nem befolyásolja negatívan.” kimaradt „A menstruáció mint gyengítő esemény” faktorából. Pl. „Az egyedüli dolog, amire jó a menstruáció, hogy így tudom, nem vagyok terhes.” és „A férfiaknak valódi előnyt jelent az, hogy a havonta jelentkező menstruáció nem szól bele az életükbe.” kimaradtak „A menstruáció mint kellemetlen esemény” faktorból. Pl. „A legtöbb nőnél súlygyarapodás jelentkezik közvetlenül a menstruáció előtt vagy alatt.” és a „Meg tudom mondani (megérezem), hogy mikor fog megjönni a menstruációm olyan testi tünetekből, mint pl. a mellek érzékenysége, derékfájás, hasi görcsök stb.” kimaradtak „A menstruáció mint előre jelezhető esemény” faktorból. Pl. „Az a nő, aki az ingerlékenységét a közeledő menstruációjának tulajdonítja, neurotikus.” állítás kimaradt „A menstruáció bármely hatásainak megtagadása” faktorból. Ez még csak hat. A másik kettőre egyáltalán nem találok eligazítást a cikkben (Anson, 1999).

Kínai és tajvani mintán Lu (2001), Tang, Yeung és Lee (2003), Yeung, Tang és Lee (2005), Chiou, Wang és Yang (2007) használták a tesztet. Yeung, Tang és Lee (2005) a MAQ 33 tételes változatát használva azt találta, hogy a faktorok töltődése megfelelő: „A menstruáció mint gyengítő esemény” skálán 0,67; „A menstruáció mint kellemetlen esemény” skálán 0,60; „A menstruáció mint természetes esemény” skálán 0,40; „A menstruáció bármely hatásának tagadása” skálán 0,44 és „A menstruáció előre jelezhetősége” skálán 0,34 a Cronbach alfa értéke. Az utolsót kizárták az értékelésnél. A másik négy faktort pedig két faktorként kezelték: „A menstruáció mint gyengítő esemény” és „A menstruáció mint kellemetlen esemény” faktorokat összevonták „A menstruáció mint negatív esemény” faktorba; „A menstruáció mint természetes esemény” és „A menstruáció bármely hatásának tagadása” faktorokat pedig „A menstruáció mint ter-

mészetes esemény” faktorba. Az így kialakított két faktor belső konzisztenciája (Cronbach-alfák) 0,60 és 0,69.

További átalakítást is végrehajtottak a kérdőíven. A kialakított két faktorhoz 14 tételt adtak hozzá, melyek Lee (2001) kutatása alapján menstruációval kapcsolatos kínai tradíciókra, hiedelmekre kérdeztek rá. Pl. a menstruáció rossz szerencsét hoz; a nők nem ehetnek hideget a menzesz idején; nem élhetnek nemi életet a menzesz idején. A pontozáson is változtattak. A válaszokat 1-től 7-ig terjedő skálán lehetett értékelni, ahol 1=egyáltalán nem értek egyet, 7=teljesen egyet értek.

A legfrissebb alkalmazások egyike Firat, Kulakac, Öncel és Ackan (2009) török mintán kipróbált változata. 633 középiskolás és 534 egyetemista nővel (!) vették fel a tesztet. A török mintán 1-től 5-ig pontoznak (!). Megerősítő faktorelemzéssel elkészítették az MAQ török változatát. Az egyetemista mintán az első faktorhoz – „A menstruáció mint gyengítő esemény” – tartozó 12 tételből 7 maradt ebben a faktorban. Innen kimaradt az eredeti kérdőívben két faktorba töltődő „A menstruációm előtt vagy alatt sokkal könnyebben leszek ideges vagy feszült, mint a hónap többi napján.”, a másik helyén „A menstruáció mint bejósolható esemény” faktorban töltődik. Az eredeti változathoz képest kimaradtak „A menstruáció testi hatásai általában nem jelentősebbek, mint a testünkben zajló bármely más változás.”, „Nem hiszem, hogy a menstruációm befolyásolja, hogy milyen jól teljesítek gondolkodást igénylő feladatokban.” és a „Rájöttem arra, hogy a menstruáció alatt nem várhatok el annyit magamtól, mint a hónap többi részében.” tételek.

A második faktor – „A menstruáció mint kellemetlen esemény” – eredeti hat teteles török egyetemista mintán öt tetelesnek bizonyult. Hasonlóan az angol mintán talált változathoz, az eredeti változatban két helyre is töltődő, itt fordított tetelként szereplő „A menstruáció lehetőséget ad arra a nekem, hogy kapcsolatban legyek a testemmel.” tétel itt nem töltődik, csak „a menstruáció mint természetes esemény” faktorban.

A harmadik faktor – „A menstruáció mint természetes esemény” – eredeti öt tétele egyezést mutat angol mintán talált eredményekkel.

A negyedik faktor – „A menstruáció kezdetének elővételezése és előrejelzése” – eredetileg öt tétele mellé három tétel töltődik ebbe a faktorba a török mintán. „Az embereknek elnézőbbnek kellene lenniük azokkal a nőkkel, akik feszültebbek a menstruációjuk előtt vagy alatt.”, ami az eredeti amerikai változatban, és az angol mintán nyert változatban is „A menstruáció bármely hatásának tagadása” faktorban van, töltődik ide. A „Több figyelmességet várok el a barátaimtól, amikor menstruálok.” és az „A menstruáció testi hatásai általában nem jelentősebbek, mint a testünkben zajló bármely más változás.” tételek, mindkettő eredetileg „A menstruáció mint gyengítő esemény” faktorban van, mind az eredeti amerikai, mint az angol mintán, töltődik ide.

Végül az ötödik faktor – „A menstruáció bármely hatásának tagadása” – eredetileg 7 tétellel itt 6 tételben egyezik. Kimarad, illetve máshova töltődik „Az embereknek elnézőbbnek kellene lenniük azokkal a nőkkel, akik feszültebbek a menstruációjuk előtt vagy alatt.”, itt „A menstruáció mint bejósolható esemény” faktorba töltődik (ld. előbb).

Az MAQ-val magyar mintán szerzett tapasztalatok

Az MAQ hazai kipróbálásra a KRE Személyiség- és Egészségpszichológiai Tanszékén folyó „A menstruáció pszichés vonatkozásai” (Kutatási engedély száma 333/2016/P és 333/2016/2/P) kutatás keretében került sor² a 2016/17-es és a 2017/18-as tanév őszi félévében. A kérdőívcsomag a demográfiai adatok és a menstruációval kapcsolatos nyitott kérdések mellett, többek közt a menstruációs attitűdre (MAQ, Brooks-Gunn & Rubble, 1980) vonatkozó kérdéseket tartalmazott. A kérdőívet a szerzőtől kaptuk meg, annak fordítási munkálatai után az adatokat három független mintából gyűjtöttük. A válaszolók az állításokat 1-6-ig pontozhatták (1=egyáltalán nem értek egyet, 2=nem értek egyet, 3=inkább nem értek egyet, 4=valamennyire egyet értek, 5=egyetértek, 6=teljesen egyet értek).

A vizsgálatban való részvétel önkéntes volt, a vizsgálati személyektől személyes tesztfelvétel illetve internetes kitöltés formájában nyertünk adatokat.

Az adatgyűjtés 3 különböző időpontban zajlott 2016 és 2017 között (2016/17-ben férfiakkal is felmérve a menstruációhoz fűződő attitűdjüket). Az első mintában 274 nőtől, a másodikban 271 nőtől és 104 férfitől, a harmadikban 293-nőtől nyertünk adatokat. Így 104 férfi mellett összesen 838 nő töltötte ki teljes egészében a teszt-battériánkat. Jelen munkában egy mintába vontuk az adatokat. (A feldolgozásba csak a hiánytalanul kitöltött kérdőíveket vontuk be.)

A vizsgálati minta

A vizsgálatban egészséges (kizáró ok volt a krónikus betegség), 18. életévét betöltött, már menstruáló és még menstruáló (nem volt kizáró ok, hogy rendszeres vagy rendszertelen menstruációs ciklussal rendelkező-e, de kizáró ok volt a menopauza, áldott állapot), hormonális fogamzásgátló eszközzel nem élő nőket és attitűdkutatás lévén 18. életévüket betöltött férfiakat vontunk be.

Iskolai végzettségüket tekintve, a mintának több mint a fele (480 fő, 51%) felsőfokú végzettséggel rendelkezett, 338-an (35,9%) még nem fejezték be az felsőfokú tanulmányaikat, 29-en általános iskolai (3,1%), 21-en szakmunkás

² A MAQ-A-t (Ruble & Brooks-Gunn, 1987) korábban már - szintén a szerzőtől megkérve - használtuk, Reinhardt Melinda és Nyitrai Erika vezetésével számos szakdolgozat született. Kutatásaitikai engedély száma: 156/2014/P.

végzettséggel (2,2%) és 74 fő érettségivel rendelkezett (7,9%). A minta nagyobb része (512 fő, 54,4%) budapesti lakos, 140 fő (14,9%) megyeszékhelyi kitöltő, 184 fő (19,5%) vidéki városi, a többi (103 fő, 10,9%) községi lakos. Ketten külföldről töltötték ki a kérdőíveket. A mintában 536 fő (56,9%) házas, 41 fő (4,4%) özvegy, 31 fő elvált (3,3%) és 333 fő hajadon (35,4%). A válaszadók közül 306 főnek (32,5%) van gyermeke, 92 főnek egyetlen (9,8%), 143 főnek (15,2%) két gyermeke van, míg a többi gyermeces válaszadónak legalább három (71 fő). A válaszadók közül 256-an kitűnőnek értékelik saját egészségi állapotukat (27,2%), míg 366-an (38,9%) rossznak. További 154 fő (16,3%) megfelelőnek, 161-en pedig jónak (17,1%). 652-en (69,2%) nem szenvednek semmilyen krónikus betegségben, 66 fő (7%) egyáltalán nem sportol semmit (ez utóbbi kérdésre 668-an azonban nem válaszoltak). A minta legfiatalabb válaszadója 18 éves volt, legidősebb 55 éves (átlag életkor 31,61 év, szórása 8,58 év volt).

Eredmények

A megerősítő faktorelemzés eljárása és eredményei

Megerősítő faktoranalízissel teszteltük, hogy a mi mintánkon az elméleti modell, az öt faktoros változat – a Brooks-Gunn és Rubble (1980) által amerikai középosztálybeli fehér egyetemista női mintán azonosított faktorstruktúrához illeszkednek-e. Ezt a vizsgálatot az R programcsomag Lavaan eljárásával teszteltük, mely a megerősítő faktorelemzésnél általánosabb, SEM (Structural Equation Modeling, Rosseel, 2012) elemzést használja.

Ez az elemzési technika alkalmas arra, hogy tesztelje az a priori mérési modell érvényességét (Kline, 2010). Jelen esetben az MAQ más nyelven és más kultúrában azonosított faktorstruktúrájának alátámasztása vagy elvetése az elsődleges cél. Amennyiben a mi mintánkon nem megfelelő az illeszkedés, lehetőséget ad a modell megváltoztatására, a megfelelő illeszkedés vizsgálata céljából.

A megerősítő faktorelemzés alkalmazásának egyik fontos feltétele, hogy a minta megfelelően nagy legyen. Általánosan elfogadott, hogy 100 fős minta alatt nem végezhetünk ilyen elemzést, 100-200 fő között az elemzés már elvégezhető, de az eredmények értékelésénél óvatosan kell eljárni. 200 fő fölött pedig már elég nagy a minta az ilyen elemzések lefolytatásához (Kline, 2010). Vizsgálatunk mintáinak elemszáma teljesíti ezt a feltételt.

A vizsgálat során 4 olyan mutató-együttest használtunk, melyeket megfelelőnek ítéltünk meg az illeszkedés azonosítására, elfogadására. Általánosságban mondhatjuk azt, hogy az illeszkedési mutatók közül nem egy-egy, hanem jellemzően egyidejűleg több illeszkedési mutató megfelelő minőségét várjuk el (Kline, 2010). Az elemzéshez ezért az alábbi mutató-együttessel dolgoztunk: az abszolút illeszkedésre az RMSEA mutatót használtuk, SRMR mutatóval kiegészítve (előbbi esetében a megengedett legmagasabb érték 0,06, utóbbi esetében 0,08, megfelelő illeszkedéshez tehát az ez alatti értékek elfogadhatók). A relatív

illeszkedés megítélésére a Tucker-Lewis mutatót (Tucker-Lewis indexet, TLI) alkalmaztuk, melynek elfogadható minimális értéke 0,95 (jellemzően e feletti értékek mutatnak megfelelő illeszkedést). Az összehasonlító illeszkedési mutatót (CFI) is kiszámítottuk, itt a 0,9-es vagy annál nagyobb értékek a jellemzően elfogadhatók.

Az elemzés során az illeszkedési mutatók egyike sem érte el a kívánt értéket (RMSEA=0,072, SRMR=0,075, CFI=0,8, TLI=0,779), ami azt jelentette, hogy a felméréseink alapján a nemzetközi struktúrához illeszkedő kiértékelés annak eredeti formájában nem lesz elfogadható. Így a megerősítő faktorelemzés további alkalmazását, erőltetését elvetettük és helyette olyan skálastruktúrát kerestünk, melynek segítségével a kérdőív kérdéseiből stabilnak tekinthető, megbízható skálák hozhatók létre.

A forgatott főkomponens-elemzéshez, melyet a skálák megalkotásához alkalmaztunk IBM SPSS 23.0 programcsomagot használtunk, míg az itemanalízist ROPstat 2.0 programrendszerben hajtottuk végre (Vargha, 2015).

A megkonstruált skálastruktúra eredményei

A skálastruktúra megalkotásához főkomponens-analízist alkalmaztunk Varimax rotációval, hogy részben az összes feltett kérdésünk együttesével dolgozni tudjunk, illetve azért, hogy a forgatott főkomponensek egymástól független konstruktumait tudják megragadni a menstruációs attitűdnek. Azért, hogy az eredeti 5 faktoros jelentéstartalommal hasonló háttérrel alkalmazhassunk, mi is 5 skálát igyekeztünk alkotni. Ezzel a KMO érték 0,880 lett az elemzésünkben, bár ez jelenleg számunkra nem bírt különösebb jelentéstartalommal, hiszen nem egy előzetesen feltételezett modell illeszkedésére, megalkotására törekedtünk az elemzésünkben (Bartlett-teszt: $\chi^2(465)=10177,288$, $SIG=0,000$). Azt ugyanis a megerősítő faktorelemzések során láthattuk, hogy a hasonló kutatásokban megalkotott modell az általunk felvett mintákra nem jól illeszkedik. A kommunalitások a vizsgálat végén már minden tétel esetben 0,25 felettiiek voltak (két tétel esetében ennél kisebb értéket találtunk, és a forgatott komponenseken való elhelyezkedésük sem volt kellően nagy súlyú, ezért elhagytuk őket a végső modellből). („Az embereknek elnézőbbnek kellene lenniük azokkal a nőkkal, akik feszültebbek a menstruációjuk előtt vagy alatt.”, illetve „A legtöbb nőnél súlygyarapodás jelentkezik közvetlenül a menstruáció előtt vagy alatt.”). Ebben a tekintetben hasonló lépések adódtak a nemzetközi tapasztalatokhoz (bizonyos kérdések nem illeszkedtek a teljes kérdéssor együttesébe.)

Így végül 31 tételt használtunk (eredeti 33 helyett), melyekből a megtartott 5 forgatott főkomponens együttes magyarázó ereje 52,099% volt.

A rotált faktor mátrix blokkjai felett olvashatók a kialakított skálák elnevezései, illetve Cronbach-alfa mutatói (mindegyik érték 0,6, sőt: 0,75 feletti, de 0,9 alatti – tehát megfelelően konzisztensek a skálák úgy, hogy érdemi redundanciát várhatóan nem tartalmaznak). (1. számú táblázat)

A MENSTRUÁCIÓS ATTITŰD KÉRDŐÍV MAGYAR VÁLTOZATÁNAK BEMUTATÁSA

	Skála (Cronbach-alfa)				
	1	2	3	4	5
„A menstruáció mint gyengítő esemény”	0,839				
Rájöttem arra, hogy a menstruáció alatt nem várhatok el annyit magamtól, mint a hónap többi részében.	,737				
A nőknek el kell fogadniuk azt a tényt, hogy amikor menstruálnak, esetleg nem tudnak olyan jól teljesíteni.	,707				
A menstruáció hátrányosan hat a sportteljesítményemre.	,690				
Ugyanolyan fittnak érzem magam a menstruáció alatt, mint a hónap bármely más időszakában. (F)	-,637			-,342	
Egy nő sportteljesítményét a menstruáció nem befolyásolja negatívan. (F)	-,580	,338			
Nem engedem meg magamnak, hogy a menstruációm „beleszóljon” a szokásos tevékenységeimbe. (F)	-,573				
Bizonyos tevékenységek kerülése a menstruáció alatt a legtöbb esetben bölcs dolog.	,554				
Nem hiszem, hogy a menstruációm befolyásolja, hogy milyen jól teljesítek gondolkodást igénylő feladatokban. (F)	-,520				
Több figyelmességet várok el a barátaimtól, amikor menstruálok.	,517				
A nők sokkal fáradtabbak, amikor menstruálnak, mint máskor.	,516			,422	
„A menstruáció bármely hatásának tagadása”	0,792				
A legtöbb nő túlreagálja a menstruációval együtt járó enyhe testi tüneteket.		,678			
Azok a nők, akik a menstruációjuk alatt arra hivatkoznak, hogy feszültek, csak kifogásként használják azt.		,671		-,419	
Az a nő, aki az ingerlékenységét a közeledő menstruációjának tulajdonítja, neurotikus.		,658			
A menstruációt megelőző ingerlékenység csak a nők fejében létezik.		,651		-,459	
A menstruációs görcsök csak akkor zavaróak, ha odafigyelnek rájuk.		,646			
A menstruáció testi hatásai általában nem jelentősebbek, mint a testünkben zajló bármely más változás.	-,380	,578			
Még a kisebb testi változásokat is alig veszem észre a menstruációm alatt.		,466		-,342	

„A menstruáció mint természetes esemény”	0,755			
A menstruáció lehetőséget ad a nőknek arra, hogy tudatosabbak legyenek a testükkel kapcsolatban.			,732	
A menstruáció lehetőséget ad arra a nőknek, hogy kapcsolatban legyenek a testükkel.ka			,701	-,337
A menstruáció a nőiség egy jele.			,687	
A menstruáció nyilvánvaló példája annak a ritmusnak, ami áthatja az egész életet.			,669	
A havonta jelentkező menstruáció egy nő általános jó egészségének a jele.			,602	
Meg tudom mondani (megérzem), hogy mikor fog megjönni a menstruációm olyan testi tünetekből, mint pl. a mellékérzékenysége, derékfájás, hasi görcsök stb.			,393	,352
„A menstruációhoz kapcsolódó hangulatváltozás”	0,782			
A menstruációm előtt vagy alatt sokkal könnyebben leszek ideges vagy feszült, mint a hónap többi napján.			,771	
Megtanultam, hogy a menstruációm megelőző hangulatváltozások jelzik annak kezdetét.			,751	
A hangulatomat nem befolyásolja lényegesen az, hogy a menstruációs ciklusom mely szakaszában vagyok. (F)		,345		-,574
„A menstruáció mint kellemetlen esemény”	0,770			
A menstruáció olyasvalami, amit jobb szeretnék, ha nem lenne.				,728
Remélem, hogy egy napon majd lehetséges lesz, hogy a menstruáción néhány perc alatt túljussunk.				,719
Az egyedüli dolog, amire jó a menstruáció, hogy így tudom, nem vagyok terhes.				,679
A férfiaknak valódi előnyt jelent az, hogy a havonta jelentkező menstruáció nem szól bele az életükbe.				,651
Ha úgy nézzük, tulajdonképpen élvezem a menstruációm. (F)			,391	-,574

1. számú táblázat

Saját mintánkon azt találtuk, hogy az első skálába tíz tétel (ebből négy fordított) töltődik. Valamennyi az eredeti kérdőívben is ebbe a konstruktumba töltődött, így megtartottuk „A menstruáció mint gyengítő esemény” eredeti elnevezést. Saját mintánkon az eredetihez képest ebből a skálából kimaradt az eredeti változatban két helyre is töltődő „A menstruációm előtt vagy alatt sokkal könnyebben leszek ideges vagy feszült, mint a hónap többi napján.” tétel, ami a mi mintánkon csak egy skálába, az eredeti változathoz képest megváltozott tartalmú és így elnevezésű „A menstruációhoz kapcsolódó hangulatváltozás” skálába töl-

tődik. Valamint az eredeti változathoz képest innen kimaradt és „A menstruáció bármely hatásának tagadása” skálába töltődik „A menstruáció testi hatásai általában nem jelentősebbek, mint a testünkben zajló bármely más változás.” tétel.

A második skálába hét tétel töltődik. Az eredeti változattal hat egyezik, ahhoz képest innen kimaradt „Az embereknek elnézőbbnek kellene lenniük azokkal a nőkkel, akik feszültebbek a menstruációjuk előtt vagy alatt.” tétel, illetve ide töltődik az „A menstruáció testi hatásai általában nem jelentősebbek, mint a testünkben zajló bármely más változás.” tétel, ami az eredeti változatban „A menstruáció mint gyengítő esemény” faktor egyik fordított tétele volt. Az ide töltődő állítások tartalma alapján megtartottuk az eredeti „A menstruáció bármely hatásának tagadása” elnevezést.

A harmadik skálába a mi mintánkon hat tétel töltődik. Ebből öt tétel egyezik az eredeti kérdőív „A menstruáció mint természetes esemény” faktorának tételeivel, így itt is megtartottuk az eredeti elnevezést. A mi mintánkon ide töltődik még a „Meg tudom mondani (megérezem), hogy mikor fog megjönni a menstruációm olyan testi tünetekből, mint pl. a mellek érzékenysége, derékfájás, hasi görcsök stb.” tétel. Ez az általunk konstruált skála leggyengébben töltődő tétele, és majdnem egyforma erősséggel töltődik az „A menstruációhoz kapcsolódó hangulatváltozás” skálába is.

A negyedik skálán a mi mintánkon három tétel töltődik (egy fordított). Az eredeti kérdőívben ez a konstruktum „A menstruáció kezdetének elővételezése és előrejelzése” nevet viseli és öt tétel töltődik ide. Nálunk nem ide töltődik a „Meg tudom mondani (megérezem), hogy mikor fog megjönni a menstruációm olyan testi tünetekből, mint pl. a mellek érzékenysége, derékfájás, hasi görcsök stb.” és az „A legtöbb nőnél súlygyarapodás jelentkezik közvetlenül a menstruáció előtt vagy alatt.”. Az ide töltődő tételek tartalma alapján ezt a faktort átneveztük, „A menstruációhoz kapcsolódó hangulatváltozás” elnevezést kapta.

Végül az ötödik skálába öt tétel (egy fordított) töltődik. Ez az öt tétel egyezik „A menstruáció mint kellemetlen esemény” eredeti faktor öt tételével, így az elnevezést megtartottuk. Az eredeti változathoz képest a két helyre is töltődő „A menstruáció lehetőséget ad arra a nekem, hogy kapcsolatban legyek a testemmel.” tétel itt nem töltődik. Saját mintánkon ez a tétel csak egy helyre, „A menstruáció mint természetes esemény” skálába töltődik.

Számos tétel a mi mintánkon két helyre is töltődik. Ezek közül az egyik skálába egyenesen, a másikba fordítottan töltődők érthetőek. Pl. az „Egy nő sportteljesítményét a menstruáció nem befolyásolja negatívan.” tétel fordítottan töltődik (-0,58) az „A menstruáció mint gyengítő esemény” skálába, ugyanakkor kisebb mértékben pozitívan „A menstruáció bármely hatásának tagadása” skálába (0,33). Vagy pl. „Azok a nők, akik a menstruációjuk alatt arra hivatkoznak, hogy feszültek, csak kifogásként használják azt.” tétel egyenesen töltődik (0,61)

„A menstruáció bármely hatásának tagadása” skálába és gyengébben, de fordítottan (-0,49) „A menstruációhoz kapcsolódó hangulatváltozás” skálába.

Az eredeti kérdőívhez képest elhagytunk végső modellből két tételt: „Az embereknek elnézőbbnek kellene lenniük azokkal a nőkkel, akik feszültebbek a menstruációjuk előtt vagy alatt”, illetve „A legtöbb nőnél súlygyarapodás jelentkezik közvetlenül a menstruáció előtt vagy alatt.” (az indoklást ld. fent).

Az MAQ-H skálák leíró statisztikái a teljes mintán

Az így kialakított skálákon saját mintánkon a következő átlagokat kaptuk: „A menstruáció mint gyengítő esemény” skálán az átlag=3,7 (szórás=0,87); „A menstruáció bármely hatásának tagadása” skálán az átlag=2,5 (szórás=0,86); „A menstruáció mint természetes esemény” skálán az átlag=4,6 (szórás=0,84); „A menstruációhoz kapcsolódó hangulatváltozás” skálán az átlag=4,3 (szórás=1,17) és végül „A menstruáció mint kellemetlen esemény” skálán az átlag=3,5 (szórás=1,14) (ld. 2. számú táblázat).

Skálák	Minimum	Maximum	Átlag	Átlag standard hibája	Szórás
„A menstruáció mint gyengítő esemény”	1,00	5,80	3,7010	,02888	,87754
„A menstruáció bármely hatásának tagadása”	1,00	5,71	2,5542	,02838	,86599
„A menstruáció mint természetes esemény”	1,50	6,00	4,6261	,02771	,84600
„A menstruációhoz kapcsolódó hangulatváltozás”	1,00	6,00	4,3889	,03827	1,17025
„A menstruáció mint kellemetlen esemény”	1,00	6,00	3,5829	,03756	1,14223

2. számú táblázat

ÖSSZEGZÉS

Összességében az MAQ magyar változata, az MAQ-H egy 31 tételes kérdőív. „A menstruáció mint gyengítő esemény” skála (10 tétel, 4 fordított) azokkal a hiedelmekkel való egyetértést méri, amelyek a menstruáció fizikai állapotra (pl. „Ugyanolyan fittnek érzem magam a menstruáció alatt, mint a hónap bármely más időszakában.” F; „A nők sokkal fáradtabbak, amikor menstruálnak, mint mások.”) és teljesítményre kifejtett hatásaival (pl. „Nem hiszem, hogy a menstruációm befolyásolja, hogy milyen jól teljesítek gondolkodást igénylő feladatokban.” F; A menstruáció hátrányosan hat a sportteljesítményemre.”) és az ezekkel

kapcsolatos viselkedés korlátozásokkal (pl. „Bizonyos tevékenységek kerülése a menstruáció alatt a legtöbb esetben bölcs dolog.”) kapcsolatosak.

„A menstruáció bármely hatásának tagadása” skála (7 tétel) azokkal a menstruációval kapcsolatos hiedelmekkel való egyetértésre kérdez rá, melyek a menstruáló nők tüneteinek megértésére, elfogadására (pl. „A menstruációt megelőző ingerlékenység csak a nők fejében létezik.”, „A legtöbb nő túlreagálja a menstruációval együtt járó enyhe testi tüneteket.”), a menstruáló nőkkel való különleges bánásmód mibenlétére (pl. „Azok a nők, akik a menstruációjuk alatt arra hivatkoznak, hogy feszültek, csak kifogásként használják azt.”, „Az a nő, aki az ingerlékenységét a közeledő menstruációjának tulajdonítja, neurotikus.” stb.) vonatkoznak.

„A menstruáció mint természetes esemény” skála (6 tétel) azokkal a hiedelmekkel való egyetértésre kérdez rá, melyek a menstruáció természetes folyamat voltára (pl. „A menstruáció nyilvánvaló példája annak a ritmusnak, ami áthatja az egész életet.”), a női egészség jelére (pl. „A havonta jelentkező menstruáció egy nő általános jó egészségének a jele.”), a nők menstruációjukkal, testükkel való természetes/pozitív kapcsolatára (pl. „A menstruáció lehetőséget ad a nőknek, hogy kapcsolatban legyenek a testükkel.”) vonatkoznak.

„A menstruációhoz kapcsolódó hangulatváltozás” skála (3 tétel, 1 fordított) azokkal a hiedelmekkel kapcsolatos egyetértésre kérdez rá, melyek arra vonatkoznak, hogy a nők hangulatát befolyásolja a menstruációs státuszuk (pl. „Megtanultam, hogy a menstruációm megelőző hangulatváltozások jelzik annak kezdetét.”; „A hangulatomat nem befolyásolja lényegesen az, hogy a menstruációs ciklusom mely szakaszában vagyok.”F).

„A menstruáció mint kellemetlen esemény” skála (5 tétel, 1 fordított) azokkal a hiedelmekkel való egyetértésre kérdez rá, melyek a menstruáció élményével kapcsolatos általános kellemetlenségekre (pl. „Remélem, hogy egy napon majd lehetséges lesz, hogy a menstruáción néhány perc alatt túljussunk.”) illetve a menstruáló nő helyzetére (pl. „A férfiaknak valódi előnyt jelent az, hogy a havonta jelentkező menstruáció nem szól bele az életükbe.”) vonatkoznak.

A tételek egyaránt tartalmaznak a női kitöltőre magára, illetve általában a nőkre vonatkozó állításokat.

KITEKINTÉS

A vizsgálatban egészséges (kizáró ok volt a krónikus betegség) 18. évét betöltött, már menstruáló és még menstruáló (nem volt kizáró ok, hogy rendszeres vagy rendszertelen menstruációs ciklussal rendelkező-e, de kizáró ok volt a menopauza, áldott állapot) hormonális fogamzásgátló eszközzel nem élő nőket és attitűdkutatás lévén 18. életévüket betöltött férfiakat vontunk be. További vizsgálatok szükségesek a jelen vizsgálatból kizárt populáció bevonásával (pl. hormo-

nális fogamzásgátló eszközzel élők, menstruációs problémákkal - pl. fájdalmas menstruációval, premenstruális szindrómával élők stb.). Egy másik munkákban beszámolunk a felnőtt nők és férfiak menstruációs attitűdjének hasonlóságairól és különbségeiről nyert tapasztalatainkról (Nyitrai & Takács, 2019a) illetve anyák és felnőtt lányaik menstruációs attitűdjének összehasonlításából nyert tapasztalatainkról (Nyitrai & Takács, 2019b).

Saját mintánkon kevéssé kiegyensúlyozott az egyes skálákhoz tartozó tétel számok száma, és sérül a kérdőív kidolgozásakor megfogalmazott eredeti cél, hogy kiegyensúlyozottan legyenek a kérdőívben a nőkre általában és egyes szám első személyben a kitöltőre vonatkozó állítások is. Valamint sérül az eredeti elgondolás, hogy a skálák egyenlő arányban tartalmazzanak egyenes és fordított tetteket.

Az MAQ-val végzett nemzetközi kutatások felhívják a figyelmet a téma kultúra specifikus voltának természetére, így érdemes a magyar vonatkozásokat figyelembe vevő tételek kidolgozásán, új vagy módosított kérdőív kialakításán fáradozni.

IRODALOMJEGYZÉK

- Anson, O. (1999). Exploring the bio-psycho-social approach to premenstrual experiences. *Social Science & Medicine*, 49(1), 67-80.
- Bramwell, R. S., Biswas, E. L., & Anderson, C. (2002). Using the menstrual attitude questionnaire with a British and an Indian sample. *Journal of Reproductive and Infant Psychology*, 20(3), 159-170.
- Brooks-Gunn, J., & Ruble, D. N. (1980). The menstrual attitude questionnaire. *Psychosomatic Medicine*.
- Brooks-Gunn, J., & Ruble, D. N. (1982). The development of menstrual-related beliefs and behaviors during early adolescence. *Child Development*, 1567-1577.
- Brooks-Gunn, J., & Ruble, D. N. (1986). Men's and women's attitudes and beliefs about the menstrual cycle. *Sex Roles*, 14(5-6), 287-299.
- Brooks, J., Ruble, D., & Clark, A. (1977). College women's attitudes and expectations concerning menstrual-related changes. *Psychosomatic Medicine*, 39(5), 288-298.
- Chandra, P. S., Chaturvedi, S. K., & Isaac, M. K. (1989). Measurement of menstrual attitudes in Indian women: a cultural perspective. *Journal of Psychosomatic Obstetrics & Gynecology*, 10(3), 247-253.
- Chandra, P. S., & Chaturvedi, S. K. (1992). Cultural variations in attitudes toward menstruation. *The Canadian Journal of Psychiatry*, 37(3), 196-198.
- Chaturvedi, S. K., & Chandra, P. S. (1991). Sociocultural aspects of menstrual attitudes and premenstrual experiences in India. *Social Science & Medicine*, 32(3), 349-351.
- Chiou, M. H., Wang, H. H., & Yang, Y. H. (2007). Effect of systematic menstrual health education on dysmenorrheic female adolescents' knowledge, attitudes, and self-care behavior. *The Kaohsiung journal of medical sciences*, 23(4), 183-190.

- Chrisler, J. C. (1988). Age, gender-role orientation, and attitudes toward menstruation. *Psychological Reports*, 63(3), 827-834.
- Chrisler, J. C., & Johnston-Robledo, I. (2002). Motherhood and reproductive issues. In *Issues in the psychology of women* (pp. 199-226). Springer, Boston, MA.
- Chrisler, J. C., Johnston, I. K., Champagne, N. M., & Preston, K. E. (1994). MENSTRUAL JOY The Construct and Its Consequences. *Psychology of Women Quarterly*, 18(3), 375-387.
- Clarke, A. E., & Ruble, D. N. (1978). Young adolescents' beliefs concerning menstruation. *Child Development*, 231-234.
- Firat, M. Z., Kulakaç, Ö., Öncel, S., & Akcan, A. (2009). Menstrual attitude questionnaire: confirmatory and exploratory factor analysis with Turkish samples. *Journal of advanced nursing*, 65(3), 652-662.
- Forbes, G. B., Adams-Curtis, L. E., White, K. B., & Holmgren, K. M. (2003). The role of hostile and benevolent sexism in women's and men's perceptions of the menstruating woman. *Psychology of Women Quarterly*, 27(1), 58-63.
- Geller, S. E., Harlow, S. D., & Bernstein, S. J. (1999). Differences in menstrual bleeding characteristics, functional status, and attitudes toward menstruation in three groups of women. *Journal of women's health & gender-based medicine*, 8(4), 533-540.
- Golub, S. (1992). *Periods: From menarche to menopause*. Sage Publications, Inc.
- Hardie, E. A., & McMurray, N. E. (1992). Self-stereotyping, sex role ideology, and menstrual attitudes: A social identity approach. *Sex Roles*, 27(1-2), 17-37.
- Heard, K. V., Chrisler, J. C., Kimes, L. A., & Siegel, H. N. (1999). Psychometric evaluation of the menstrual joy questionnaire. *Psychological reports*, 84(1), 135-136.
- Hoerster, K. D., Chrisler, J. C., & Rose, J. G. (2003). Attitudes toward and experience with menstruation in the US and India. *Women & health*, 38(3), 77-95.
- Hong, S. M., & Hardie, E. (1988). The factor structure of the MAQ in Ausztralian context, fm.
- Johnston-Robledo, I., Ball, M., Lauta, K., & Zekoll, A. (2003). To bleed or not to bleed: Young women's attitudes toward menstrual suppression. *Women & Health*, 38(3), 59-75.
- Kline, R. B. (2015). *Principles and practice of structural equation modeling*. Guilford publications.
- Lee, A. (2001). Premenstrual distress: Its measurement and relationship with psychosocial variables among Chinese women in Hong Kong. *Dissertation Abstracts International*, 61, 4413.
- Lu, Z. Y. J. (2001). The relationship between menstrual attitudes and menstrual symptoms among Taiwanese women. *Journal of advanced nursing*, 33(5), 621-628.
- Mc Hugh, G., & Wasser, J. K. (1959). Application of the Thurstone-Chave attitude rating technique to attitudes toward menstruation. *Psychological Reports*, 5(3), 677-682.
- Nyitrai, E. (2019). Felnőttek menstruációs attitűdjének vizsgálatában használt kérdőíves eljárások - Elméleti áttekintő tanulmány. *Psychologia Hungarica VII/1*. 10-24.
- Nyitrai, E., & Takács, Sz. (2019a). Felnőtt nők és férfiak menstruációs attitűdjének összehasonlító vizsgálata, *Psychologia Hungarica VII/1*. 45-63.
- Nyitrai, E., & Takács, Sz. (2019b). Anyák és felnőtt lányaik menstruációs attitűdjének összehasonlító vizsgálata, *Psychologia Hungarica VII/1*. 64-94.

- Rempel, J. K., & Baumgartner, B. (2003). The relationship between attitudes towards menstruation and sexual attitudes, desires, and behavior in women. *Archives of Sexual Behavior*, 32(2), 155-163.
- Roberts, T. A., Goldenberg, J. L., Power, C., & Pyszczynski, T. (2002). "Feminine protection": The effects of menstruation on attitudes towards women. *Psychology of Women Quarterly*, 26(2), 131-139.
- RusseeL, Y. (2012). lavaan: An R Package for Structural Equation Modeling, *Journal of Statistical Software*, 48 (2)
- Ruble, D. N., & Brooks-Gunn, J. (1987). Perceptions of menstrual and premenstrual symptoms: Self-definitional processes at menarche. In *Premenstrual syndrome* (pp. 237-251). Springer, Boston, MA.
- Sveinsdóttir, H. (1993). The attitudes towards menstruation among Icelandic nursing students—Their relationship with menstrual preparation and menstrual characteristics. *Scandinavian journal of caring sciences*, 7(1), 37-41.
- Tang, C. S. K., Yeung, D. Y. L., & Lee, A. M. (2003). Psychosocial correlates of emotional responses to menarche among Chinese adolescent girls. *Journal of adolescent health*, 33(3), 193-201.
- Vargha, A. (2015): Matematikai Statisztika, Pólya Kiadó, Budapest
- Woods, N. F., Dery, G. K., & Most, A. (1982). Recollections of menarche, current menstrual attitudes, and perimenstrual symptoms. *Psychosomatic Medicine*, 44(3), 285-293.
- Yeung, D. Y., Tang, C. S. K., & Lee, A. (2005). Psychosocial and cultural factors influencing expectations of menarche: A study on Chinese premenarcheal teenage girls. *Journal of Adolescent Research*, 20(1), 118-135.
- Yücel, B., & Polat, A. (2003). Attitudes toward menstruation in premenstrual dysphoric disorder: a preliminary report in an urban Turkish population. *Journal of Psychosomatic Obstetrics & Gynecology*, 24(4), 231-237.

Szerzői munkamegosztás

Nyitrai Erika: a kérdőív használatának engedélyeztetése a szerzővel, fordítási munkálatok szervezése, kérdőívcsomag összeállítása, adatgyűjtés lebonyolítása, adatok rögzítésének ellenőrzése, elméleti áttekintés, eredmények értelmezése. Takács Szabolcs: konfirmatív faktorelemzés, forgatott főkomponens analízis, leíró statisztikák, eredmények értelmezése.